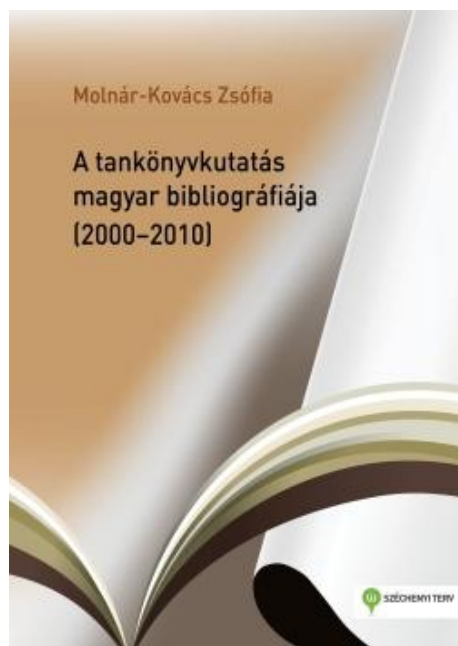

Forrás: <http://www.folyoirat.tortenelemtanitas.hu/2013/12/molnar-kovacs-zsofia-a-tankonyvkutatas-21-szazadi-magyar-szakirodalmarol-04-03-18/>

Molnár-Kovács Zsófia

A tankönyvkutatás 21. századi magyar szakirodalmáról

Bibliográfiai koncepciók

A tankönyvkutatás magyar bibliográfiája (2000-2010). Különös tekintettel a történelemtankönyvek vizsgálatára című kötet – több mint kétéves gyűjtő, rendszerező és szintetizáló munka eredményeként – 2013 nyarán jelent meg Pécsen, *A Pécsi Egyetemi Könyvtár kiadványai* sorozatban. A tankönyvkutatás hazai, illetve magyar nyelven elérhető bibliográfiai csomópontjait, a 2000 és 2010 között megjelent publikációkat magában foglaló mű kizárólag a tankönyvekre koncentrált; a tanári kézikönyveket, tanulói feladat- és szöveggyűjteményeket, munkafüzeteket, térképeket (atlaszokat) stb. taglaló írások szakirodalmi nem került bemutatásra. A bibliográfia összeállítását alapvetően egy saját kutatás, a készülő PhD értekezésem – Európa-kép a dualizmus kori magyar középiskolai történelemtankönyvekben (1867-1918) – kapcsán fókuszba került szakirodalmi áttekintés inspirálta, mely kutatómunka azonban természetéből adódóan túlmutat a 2000-2010 közötti időszak tankönyvelméleti, tankönyvtörténeti publikációinak feltárásán. A kötet

összeállításának célja egy olyan, teljességre törekvő irodalomjegyzék elkészítése volt, mely egyrészt számba veszi a tankönyvi kérdéskör általános perspektíváit, a tankönyvkutatás pozícióit, tendenciáit előtérbe helyező bibliográfiai tételeket (lásd a *Tankönyvekről általában – szakirodalmi alapok* c. első fejezet), másrészt pedig demonstrálja a történelemtankönyvek kutatásának súlypontjait, a történelem-tankönyvi megközelítésmódokat és reprezentációkat (lásd a *Történelemtankönyv-kutatás* c. második fejezet).

A kötet összeállítása során a bibliográfiai adatokat négy dokumentumtípus, illetve szakirodalmi műfaj (*Monográfiák, kézikönyvek, Disszertációk, Könyvfejezetek, könyvrészletek, Szak- és folyóiratcikkek*) mentén strukturáltam, ugyanakkor a *Szak- és folyóiratcikkek* gazdag jegyzékének könnyebb áttekintése érdekében ezen írások további tematikus alkategóriák felállítását is igényelték. Néhány folyóirat (pl. *Iskolakönyvtáros; Képzés és Gyakorlat; Mentor*, illetve annak tankönyv- és taneszközkritikai melléklete: a *Támpont*) esetében nehézséget jelentett azok teljeskörű áttekintése, a valamennyi lapszámba való maradéktalan betekintés. E problémát azonban – a nehezen hozzáférhető lappéldányok megküldésével, illetve az esetenként hiányos könyvtári folyóirat-állományok rendelkezésre bocsátásával – az általam felkeresett folyóirat-főszerkesztők, valamint az OFI Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum munkatársai közreműködésével sikerült orvosolni. A munka sikeres befejezéséhez nélkülözhetetlen és pótolhatatlan segítséget nyújtottak.

A kötetben megjelenített forrásbázis meglehetősen nagynak tekinthető (összesen 1077 bibliográfiai tétel), ugyanakkor érdemes és szükséges annak vizsgálata is, hogy az egyes dokumentumtípusokat, illetve szakirodalmi műfajokat miként reprezentálják a közzétett adatok. A tankönyvi kérdéskör fentebb is jelölt kettős – általános és sajátos (történelem-

tankönyvi) – értelmezését tekintve a kötetben az általános megközelítés a domináns (első fejezet: 38 oldal, 724 tétel; második fejezet: 26 oldal, 353 tétel). A *Tankönyvekről általában – szakirodalmi alapok*, valamint a *Történelemtankönyv-kutatás* c. fejezetekben közel azonos számban találjuk a monográfiák és kézikönyvek (12 db – 12 db), a disszertációk (4 db – 5 db), továbbá a könyvfejezetek és könyvrészletek (72 db – 72 db) bibliográfiai leírásait. Jelentős különbség mutatkozik ugyanakkor a szak- és folyóiratcikkek számában és arányában. Az első fejezetben összesen 636 db szak- és folyóiratcikk tétel sorakozik, melyek közül az egyik legmarkánsabb alkategóriát a rövidebb terjedelmű (gyakran szerzői anonimitásba burkolózó) írások jelentik (227 db), melyek célja, hogy közérdekű információkat osszanak meg az olvasókkal. E hírértékkel bíró közlemények felhívásokat is közlétesznek, illetve nyilatkozatokat is közölnek (lásd I.4.8. *Tájékoztatás, hírek, közlemények a szaklapokban* c. alegység). A másik mérvadó kategóriát pedig az *Interjú, szakmai beszélgetés, kommentár a tankönyvekről, tankönyvkiadásról* képezi (152 db), mely szubjektív hangvételű írásokra, tankönyvekkel, tankönyvkiadással kapcsolatos interjúkra, szakmai hozzászólásokra, véleményformáló álláspontokat közlétező publikációkra világít rá. A történelemtankönyv-kutatást előtérbe helyező második fejezet ugyanakkor 264 db szak- és folyóiratcikkre tesz utalást, melyek közül mennyiségileg kiemelkedik a *Tankönyvismertetés, tankönyvkritika* c. alegység (111 db tétel), mely olyan részletező bemutatásokról tájékoztat, amelyek nem csupán leírják adott tankönyvi kötet főbb adatait és jellemzőit, s nem csupán az olvasó elé tárják a művet, hanem értékelő sorokat is tartalmaznak a történelemtankönyvekről. Mindkét fejezetben meghatározóak a tankönyvkutatás elméleti kérdéseit feltáró szaccikkek (87 db – 74 db), mindamellett a nevelés- és oktatástörténeti szemléletet, a történeti megközelítést, illetve a tankönyvtörténeti aspektusokat tükröző tanulmányokra (lásd I.4.1. és II.4.1. *A tankönyvkutatás történeti kérdései*) kevés hangsúly helyeződik (első fejezet: 23 db; második fejezet: 14 db tétel). Ugyanakkor az alkategória-hangsúlyokat vizsgálva az is szembetűnő, hogy a szak- és folyóiratcikkek esetében a tankönyvek és a tankönyvi szakirodalom tudományos igényű elemzése a kevesebb, míg a szubjektív, rövid terjedelmű, informáló írások darabszáma többnek mondható.

Az összeállítás során, annak kezdeti fázisában egy annotált bibliográfia készítésének ötlete is felmerült, mely – az eredeti koncepción túl – az írások tartalmába is betekintést engedhet. E vállalást azonban a bibliográfia minél szélesebb szakirodalmi alapokon nyugvó kutatói igénye, valamint az egyre gyarapodó írásműjegyzék szisztematizálására való tudatos összpontosítás prioritása váltotta fel. A feltárt és közzétett tematikus bibliográfiai koncepciók az ezredfordulót követő hazai tankönyvkutatás széleskörű szakirodalmi megalapozásának lehetőségét, ugyanakkor a tankönyvírás és -kiadás koncentrált tájékozódási kiindulópontját kínálják.

MOLNÁR-KOVÁCS Zsófia (2013): *A tankönyvkutatás magyar bibliográfiája (2000-2010)*. Különös tekintettel a történelemtankönyvek vizsgálatára. A Pécsi Egyetemi Könyvtár kiadványai 11. Pécsi Tudományegyetem Egyetemi Könyvtár, Pécs, 81 p.

<http://digitalia.tudaskozpont-pecs.hu/?p=3624> [2013. október 14.]